

NCERT Solutions Class 6 Sanskrit (Deepakam)

Chapter 3 अहं च त्वं च

प्रश्न 1. उच्चैः पठन्तु अवगच्छन्तु च । (ज़ोर से पढ़िए और समझिए ।)

त्वं माता, त्वं पिता, त्वं बन्धुः, त्वं सखा,
त्वं विद्या, त्वं द्रविणम्, देवदेव ! त्वम् एव मम सर्वम् ।

त्वमेव माता च पिता त्वमेव, त्वमेव बन्धुश्च सखा त्वमेव ।
त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव त्वमेव सर्वं मम देवदेव ॥

उत्तर: तुम ही माता हो और तुम ही पिता हो, तुम ही भाई और तुम ही सखा हो। तुम ही विद्या हो, तुम ही धन हो, देवों के देव! तुम ही मेरे सब कुछ हो ।

प्रश्न 2. उदाहरणानुगुणम् अधोलिखितेषु वाक्येषु पट्टिकातः उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।
(उदाहरण के अनुसार नीचे लिखे गए वाक्यों में पट्टिका से उचित पद लेकर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए ।)

त्वं युवां यूयं अहम् आवां वयं

यथा - हे बाल! त्वं छात्रः असि ।

(क) शिक्षकौ स्वः ।

(ख) मञ्चे नर्तक्यः स्थः ।

(ग) अत्र अस्मि ।

(घ) सभायां गायिके स्थः ।

(ङ) विद्यालये स्मः ।

(च) वैद्यालये चिकित्सका असि ।

त्वं युवां यूयं अहम् आवां वयं

यथा - हे बाल ! त्वं छात्रः असि ।

(क) शिक्षकौ स्वः ।

(ख) मञ्चे नर्तक्यः स्थः ।

(ग) अत्र अस्मि ।

(घ) सभायां गायिके स्थः ।

(ङ) विद्यालये स्मः ।

(च) वैद्यालये चिकित्सका असि ।

उत्तर: (क) आवां

(ख) यूयं

(ग) अहम्

- (घ) युवां
(ङ) वयं
(च) त्वं

प्रश्न 3. चित्रं दृष्ट्वा उदाहरणस्य अनुगुणं वाक्यानि लिखन्तु । (चित्र देखकर उदाहरण के अनुसार वाक्यों को लिखिए ।)

(छात्र चित्रों के लिए पाठ्यपुस्तक पृ०सं० 52-55 देखें।)

अहं शिक्षकः अस्मि ।

आवां शिक्षकौ स्वः ।

वयं शिक्षकाः स्मः ।

(क)

अहं तन्त्रज्ञः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(ख)

अहं नर्तकः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(ग)

अहं चालकः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

• यथा –

अहं शिक्षकः अस्मि ।

आवां शिक्षकौ स्वः ।

वयं शिक्षकाः स्मः ।

(क) अहं तन्त्रज्ञः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(ख) अहं नर्तकः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(ग) अहं चालकः अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

उत्तरः

(क) अहं तन्त्रज्ञः अस्मि ।

आवां तन्त्रज्ञौ स्वः ।

वयं तन्त्रज्ञाः स्मः ।

(ख) अहं नर्तकः अस्मि ।

आवां नर्तकौ स्वः ।

वयं नर्तकाः स्मः ।

(ग) अहं चालकः अस्मि ।

आवां चालकौ स्वः ।

वयं चालकाः स्मः ।

यथा -

		
अहम् आरक्षिका अस्मि ।	आवाम् आरक्षिके स्वः ।	वयम् आरक्षिकाः स्मः ।

(घ)

		
अहं छात्रा अस्मि ।	 स्वः ।	 स्मः ।

(ङ)

		
अहं गायिका अस्मि ।	 स्वः ।	 स्मः ।

(च)

		
अहम् अनुवैद्या अस्मि ।	 स्वः ।	 स्मः ।

• यथा –

अहम् आरक्षिका अस्मि ।
आवाम् आरक्षिके स्वः ।
वयम् आरक्षिकाः स्मः ।

(घ) अहं छात्रा अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(ङ) अहं गायिका अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

(च) अहं अनुवैद्या अस्मि ।

..... स्वः ।

..... स्मः ।

उत्तरः (घ) अहं छात्रा अस्मि ।

आवाम् छात्रे स्वः ।

वयम् छात्राः स्मः ।

(ङ) अहं गायिका अस्मि ।

आवां गायिके स्वः ।

वयं गायिकाः स्मः ।

(च) अहं अनुवैद्या अस्मि ।

आवां अनुवैद्ये स्वः ।

वयं अनुवैद्याः स्मः ।

यथा -

त्वं चिकित्सकः असि ।

युवां चिकित्सकौ स्थः ।

यूयं चिकित्सकाः स्थ ।

(छ)

त्वं लेखकः असि ।

स्थः ।

स्थ ।

(ज)

त्वं सैनिकः असि ।

स्थः ।

स्थ ।

(झ)

त्वं क्रीडकः असि ।

स्थः ।

स्थ ।

• यथा त्वं चिकित्सकः असि ।

युवां चिकित्सकौ स्थः ।

यूयं चिकित्सकाः स्थ ।

(छ) त्वं लेखकः असि ।

..... स्थः ।

..... स्थ ।

(ज) त्वं सैनिकः असि ।

..... स्थः ।

..... स्थ ।

(झ) त्वं क्रीडकः असि ।

..... स्थः ।

..... स्थ ।

उत्तरः (छ) त्वं लेखकः असि ।

युवां लेखकौ स्थः।

यूयं लेखकाः स्थः।

(ज) त्वं सैनिकः असि ।

युवां सैनिक स्थः ।

यूयं सैनिकाः स्थः।

(झ) त्वं क्रीडकः असि ।

युवां क्रीडकौ स्थः।

यूयं क्रीडकाः स्थः।

(ञ)

(ट)

(ठ)

• यथा –

त्वं क्रीडिका असि ।

युवां क्रीडिके स्थः ।

यूयं क्रीडिकाः स्थः।

(ज) त्वं अधिवक्त्री असि ।

..... स्थः।

..... स्थ ।

(ट) त्वं छात्रा असि ।

..... स्थः।

..... स्थ ।

(ठ) त्वं धाविका असि ।

..... स्थः।

..... स्थ ।

उत्तरः (ज) त्वम् अधिवक्त्री असि ।

युवां अधिवक्त्र्यौ स्थः ।

यूयं अधिवक्त्र्यः स्थ।

(ट) त्वं छात्रा असि ।

युवां छात्रे स्थः।

यूयं छात्राः स्थ।

(ठ) त्वं धाविका असि

युवां धाविके स्थः ।

यूयं धाविकाः स्थ।

प्रश्न 4. उदाहरणानुगुणं वाक्यानि परस्परं योजयन्तु । (उदाहरण के अनुसार वाक्यों को परस्पर जोड़िए
।)

यथा - त्वं बालिका असि ।

(क) त्वं बालिका असि ।

(ख) अहं गायकः अस्मि ।

(ग) त्वं छात्रः असि ।

(घ) अहं शिक्षकः अस्मि ।

(ङ) अहं नर्तकी अस्मि ।

(च) त्वं गृहिणी असि ।

(छ) अहम् आरक्षकः अस्मि ।

(ज) त्वं सैनिकः असि ।

(झ) त्वं चिकित्सकः असि ।

(ञ) अहं तन्त्रज्ञः अस्मि ।

युवां बालिके स्थः ।

आवां शिक्षकौ स्वः ।

युवां चिकित्सकौ स्थः ।

आवां तन्त्रज्ञौ स्वः ।

युवां बालिके स्थः ।

युवां सैनिकौ स्थः ।

आवां गायकौ स्वः ।

युवां छात्रौ स्थः ।

आवाम् आरक्षकौ स्वः ।

आवां नर्तक्यौ स्वः ।

युवां गृहिण्यौ स्थः ।

यूयं बालिकाः स्थः ।

वयम् आरक्षकाः स्मः ।

यूयं बालिकाः स्थः ।

यूयं गृहिण्यः स्थः ।

यूयं चिकित्सकाः स्थः ।

यूयं छात्राः स्थः ।

वयं शिक्षकाः स्मः ।

वयं नर्तक्यः स्मः ।

वयं तन्त्रज्ञाः स्मः ।

यूयं सैनिकाः स्थः ।

वयं गायकाः स्मः ।

उत्तरः

(क) त्वं बालिका असि ।

(ख) अहं गायकः अस्मि ।

(ग) त्वं छात्रः असि ।

(घ) अहं शिक्षकः अस्मि ।

(ङ) अहं नर्तकी अस्मि ।

(च) त्वं गृहिणी असि ।

(छ) अहम् आरक्षकः अस्मि ।

(ज) त्वं सैनिकः असि ।

(झ) त्वं चिकित्सकः असि ।

(ञ) अहं तन्त्रज्ञः अस्मि ।

युवां बालिके स्थः ।

आवां गायकौ स्वः ।

युवां छात्रौ स्थः ।

आवां शिक्षकौ स्वः ।

आवां नर्तक्यौ स्वः ।

युवां गृहिण्यौ स्थः ।

आवाम् आरक्षकौ स्वः ।

युवां सैनिकौ स्थः ।

युवां चिकित्सकौ स्थः ।

आवां तन्त्रज्ञौ स्वः ।

यूयं बालिकाः स्थः ।

वयं गायकाः स्मः ।

यूयं छात्राः स्थः ।

वयं शिक्षकाः स्मः ।

वयं नर्तक्यः स्मः ।

यूयं गृहिण्यः स्थः ।

वयम् आरक्षकाः स्मः ।

यूयं सैनिकाः स्थः ।

यूयं चिकित्सिकाः स्थः ।

वयं तन्त्रज्ञाः स्मः ।

प्रश्न 5. उदाहरणानुगुणम् उत्तराणां प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु । (उदाहरण के अनुसार उत्तरों से प्रश्न निर्माण कीजिए ।)

यथा - त्वं चिकित्सकः ।

कः चिकित्सकः ?

त्वं कः ?

(क) त्वं तन्त्रज्ञः ।

.....?

.....?

(ख) युवां बालकौ ।

.....?

.....?

(ग) यूयं छात्राः ।

.....?

.....?

(घ) अहं न्यायाधीशः ।

.....?

.....?

(ङ) आवां गायिके ।

.....?

.....?

(च) वयं शिक्षिकाः ।

.....?

.....?

उत्तर:

- (क) त्वं तन्त्रज्ञः।
- (ख) युवां बालकौ।
- (ग) यूयं छात्राः।
- (घ) अहं न्यायाधीशः।
- (ङ) आवां गायिके।
- (च) वयं शिक्षिकाः।

- कः तन्त्रज्ञः?
- कौ बालकौ?
- के छात्राः?
- कः न्यायाधीशः?
- के गायिके?
- काः शिक्षिकाः?

- त्वं कः?
- युवां कौ?
- यूयं के?
- त्वं कः?
- युवां के?
- वयं काः?